

Ungdomar/unga vuxna med erfarenhet av våld

Handledning för ungdomsmottagning

Innehåll

Att ställa frågor om våld	3
Definition av pågående våld och tidigare våldsutsatthet	3
Att ta emot svaret	3
Många unga berättar inte	3
Vilka ställer frågor och när ställs frågor om våld på UM	4
Att tänka på inför samtalet	4
Samverkan vid behov av insatser från fler myndigheter	4
Metoden	5
Förslag på formuleringar (numreringen relaterar till ovanstående punkter)	5
Handläggning när våld uppdagats	
– ungdomar under 18 år	6
Pågående våld	6
Att tänka på i samtalet med ungdomen	6
Anmälan enligt Socialtjänstlagen (SoL) kap. 14 § 1.	7
Handläggning vid tidigare våldsutsatthet	
– ungdomar under 18 år	8
Ungdomen fått hjälp - oro för att hen far illa	8
Ungdomen fått hjälp - ingen oro för att hen far illa	8
Unga vuxna från 18 år	9
Pågående våld	9
Tidigare våldsutsatthet	9
Unga som utövat våld	10
Ungdomar under 18 år som utövat våld	10
Unga vuxna över 18 år som utövat våld	10
Polisanmälan	11
Ungdomar under 18 år	11
Unga vuxna från 18 år	11
Dokumentation	11
Dokumentation av muntliga uppgifter	11
Skadedokumentation	11
Att tänka på vid dokumentation när oro finns för att ungdomar under 18 år far illa, anmälan enligt kap. 14 § 1 SoL	12
Vårdnadshavares rätt till att ta del av ungdomens (under 18 år) journal	12
När polisen eller socialtjänsten begär ut journal	13
Socialtjänstens utredning om barn som far illa under 18 år	13
Bilaga 1 - Anmälningsblankett	14
Bilaga 2 - Råd vid konsultation med socialtjänsten angående barn/ungdom som misstänks fara illa	17
Bilaga 3 - Differentialdiagnos	18
Bilaga 4 - Kort manual för handläggning	19
Bilaga 5 - Resurser Södra Älvsborg – Vad kan dessa hjälpa till med?	21
Bilaga 6 - Kontaktuppgifter i Södra Älvsborg	22
Bilaga 7 - Begreppsförklaringar	23

Att ställa frågor om våld

Ungdomsmottagningar (UM) har både en möjlighet och ett ansvar att fånga upp ungdomar/unga vuxna med våldserfarenheter. Med våld menas fysiskt våld som innebär t.ex. slag, sparkar och knuffar. Våldet kan också vara psykiskt som innebär t.ex. att bli kallad nedvärderande och kränkande ord, kontroll, hot om fysiskt våld, begränsningar och isolering. Våldet kan vara sexuellt och bestå av sexuella kränkningar och/eller där den unge känt press att mot sin vilja delta i eller se på sexuella handlingar. Det kan även vara att som barn ha sett eller hört våld mot en närstående under sin uppväxt. Våld kan också utövas via digitala medier. Dessa ungdomar/unga vuxna ska, på den UM de besöker, kunna få ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande samt att personalen ska samarbeta med andra när den unge behöver stöd och hjälp som UM inte kan erbjuda. Genom att ställa frågor om våld, ha beredskap och verktyg för att ge ett bra bemötande och omhändertagande kan adekvata hjälpinsatser ges. Att fråga om våld och förklara det starka samband som finns mellan tidigare våldsutsatthet och en senare psykisk och fysisk ohälsa är en starkt folkhälsofrämjande insats.

I arbetet med att ställa frågor om våld till unga är det viktigt med ett etablerat och bra samarbete mellan UM och socialtjänsten, vilket främjas av regelbunden kontakt och vid behov gemensamma möten. Det är viktigt dels för att kunna diskutera hur samarbetet ska se ut men också för att kunna ställa frågor gällande anmälan när det finns oro för att barn far illa/riskerar att fara illa (enligt kap. 14 § 1 SoL). Det är dessutom viktigt för UM att veta vad socialtjänsten kan erbjuda den som varit utsatt för våld och den som utövat våld.

När ungdomar/unga vuxna besöker UM ska de informeras om såväl sekretess som anmälningsplikt. Det är viktigt att informationen om anmälningsplikt ges på ett respektfullt och positivt sätt så att hen förstår att syftet med anmälan är erbjuda bästa stöd och hjälp när det finns oro för att hen far illa.

Definition av pågående våld och tidigare våldsutsatthet

I denna handledning kommer begreppen *pågående våld* och *tidigare våldsutsatthet* att användas. För att det ska vara tydligt vad som menas med dessa begrepp definieras de här.

Pågående våld innefattar att se/höra en anhörig utsättas för våld, vara utsatt i en parrelation, vara utsatt av en klasskompis/bekant eller liknande, att vara utsatt via digitala medier av känd eller okänd person.

Tidigare våldsutsatthet innebär att tidigare ha upplevt våld i någon form. Det kan vara att ha växt upp med att ha sett/hört en anhörig utsättas för våld, att ha varit utsatt i en tidigare parrelation, att ha varit utsatt av klasskompis/bekant eller liknande, att ha varit utsatt via digitala medier av känd eller okänd person. Tidigare våldsutsatthet kan också innefatta att ha varit utsatt vid ett tillfälle av en okänd person men detta är inte det som är vanligast förekommande.

Att ta emot svaret

Kunskap om våld och unga, vilka konsekvenser och reaktioner våldet kan leda till är en viktig förutsättning för att identifiera och hjälpa unga som har dessa erfarenheter. Det handlar om att ställa frågor om våld, lyssna och kunna ta emot en ungs berättelse om våldsutsatthet men också ungas berättelser om att de själva ha utövat våld. Genom att fråga signalerar verksamheten att våld inte är acceptabelt, att personalen på UM både har kunskap och en beredskap för att ta emot svaren samt att det finns hjälp att få.

Många unga berättar inte

Våldsutsatta söker ofta hälso- och sjukvård för diffusa fysiska och psykiska symtom som kan ha orsakats av våldet. De berättar oftast inte om våldet, eftersom de inte alltid sätter sina besvär i samband med att de är eller har varit våldsutsatta. Symtomen förklaras i stället med att livet är stressigt och otillfredsställande. Även de som utsätter andra för våld behöver prata med någon om sina problem, för att kunna komma till insikt om och få stöd och hjälp att ändra sitt beteende.

UM är en lågröskelverksamhet dit unga söker på sina egna villkor och det är den ungs egna behov som styr besöket. Att fråga om våld är högst relevant då var tionde ung person har erfarenheter av att ha sett och hört våld under sin uppväxt. De traumatiska erfarenheterna utgör en högrisk för att själv utsättas för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld både före och efter 18 års ålder. Dessutom vet vi att ungdomar/unga vuxna utsätts för mer omfattande våld än vuxna. Regionens inriktnings-

dokument för Ungdomsmottagningar i Västra Götaland innebär att ungdomar/unga vuxna ska erbjudas stöd under hela uppväxttiden och ges förutsättningar utifrån sina livsvillkor för att göra hälsosamma val av levnadsvanor. Ungdomsmottagningen ska främja fysisk och psykisk hälsa samt stärka och hjälpa ungdomar/unga vuxna i övergången mellan ungdom och vuxenliv.

Vilka ställer frågor och när ställs frågor om våld på UM

Samtlig medicinsk och psykosocial personal använder frågeformuläret, FOV-U, som stöd i samtalet med ungdomar/unga vuxna vid:

- Samtliga nybesök, inklusive ”Drop in”
- STI, akut preventivmedel, graviditetstest och abortsamtal
- Kondomsamtal
- Alla besök hos kurator, psykolog och terapeut

Handläggning avseende våldsutsatt finns på sidan 6-13. Handläggning avseende den som utövat våld, finns på sidan 13-15.

Om hen inte uppger erfarenhet av våld, tänk på att fortsätta använda FOV-U som stöd för att ställa frågor om våld vid kommande besök på UM, under hela ungdomstiden. Hur ofta frågor om våld ska ställas är utefter bedömning från den personal som träffar ungdomen, detta eftersom det är svårt att ange exakta tidsintervall.

Uppföljning är av stor betydelse. Själva frågandet kan väcka tankar och minnen, även om hen just vid ifyllandet av FOV-U svarade nej på frågorna. Eftersom det finns mycket starka samband mellan fysisk och psykisk ohälsa och att ha bevittnat/upplevt våld under sin uppväxt och/eller att ha varit utsatt direkt själv för våld, är det viktigt att fånga upp dessa unga i ett så tidigt skede som möjligt. Lika viktigt är det att fånga upp dem som utsatt någon för våld, dels för att inte fler ska bli utsatta och dels för personens egen skull.

Att tänka på inför samtalet

Träffa den unge i enrum. Förklara gärna redan i väntrummet för den eller de som eventuellt följer med, att UM har en rutin att den som bokat besöket pratar i enrum med personalen. I vissa fall,

t.ex. vid en medföljande förälder, kan man erbjuda ett samtal med förälder tillsammans med den unge efter det enskilda besöket med den unge.

Tänk på att:

- Den person som eventuellt är medföljande kan vara den som utövat våld.
- En medföljande person (kompis, partner, förälder, vårdare, lärare etc.) kan orsaka hinder i samtalet och kan dessutom själv ha föreslagit sig som medföljande, vilket den unge som besöket gäller kan ha haft svårt att säga nej till.
- Alltid använda auktoriserad tolk, gärna telefontolk. Om möjligt överväg att använda en SRHR-tolk.
- Ha FOV-U lättillgängliga (finns på flera olika språk).
- Om ungdomen har kognitiv funktionsnedsättning – anpassa informationen och var behjälplig vid ifyllandet av FOV-U.

Samverkan vid behov av insatser från fler myndigheter

Den unge och dess familj kan ha behov av insatser av både hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Det kan vara medicinsk och/eller psykosocial behandling under en längre tid.

- I dessa fall ska en SIP (samordnad vårdplan) upprättas enligt 3f § HSL som upprättas i samverkan med socialtjänst, förälder (vid barn under 18 år) och ungdomen/den unge.
- Om en patient behöver vård, behandling eller annat stöd och är under 18 år, finns inga sekretessrättsliga hinder för att information om patienten lämnas mellan myndigheter eller inom en myndighet. Undantaget från sekretessen bör användas med urskiljning och varsamhet (25 kap 12§ OSL). I första hand eftersträvas patientens samtycke.

Det som beskrivs ovan är bra att ha kännedom om eftersom det i många fall kan vara bra att samarbeta för att på så vis kunna erbjuda ungdomen bästa möjliga hjälp.

Metoden

Informera vid studiebesöket i nian om våld och unga och att frågor om våld ställs till alla som besöker UM, förklara det starka sambandet mellan tidigare våldsutsatthet och senare ohälsa samt att det finns hjälp att få.

Alltid enskilt samtal när frågor om våld ställs

1. Förklara varför frågor om våld ställs på UM.
2. Berätta att detta kan ske i såväl HBTQ relationer som heterosexuella relationer, i familjen, av en bekant eller okänd.
3. Definiera vad som menas med våld (sett/hört anhörig utsättas för våld under uppväxten, själv blivit utsatt för psykiskt, fysiskt och sexuellt samt våld via digitala medier.)
4. Informera om anmälningsplikten enligt kap. 14 § 1 Socialtjänstlagen
5. Introducera FOV-U.
6. Den unge fyller i FOV-U.
7. Följ upp svaren tillsammans, ställ följdfrågor.
8. Utifrån svaren följ vidare handläggning enligt nedan (Se även ISO-flödet).
9. Kom ihåg att dokumentera samt att följa upp vid ett senare besök.

Förslag på formuleringar (numreringen relaterar till ovanstående punkter)

1. Förklara varför UM ställer frågor om våld

”Våld påverkar hur en person mår, både psykiskt och fysiskt även lång tid efter att våldet har upphört, därför ställer vi frågor om våld till alla. Vi kan hjälpa dig om du själv varit utsatt för våld och/eller om du hört eller sett våld mot en anhörig under din uppväxt. Vi kan även hjälpa dig om du själv har utsatt någon annan för våld.”

3. Definiera vad som menas med våld

”Med våld menas fysiskt våld som innebär t.ex. slag, sparkar och knuffar. Våldet kan också vara psykiskt som innebär t.ex. att bli kallad nedvärderande och kränkande ord, kontroll, hot om fysiskt våld, begränsningar och isolering. Våldet kan vara sexuellt och bestå av sexuella kränkningar och/eller där den unge känt press att mot sin vilja delta i eller se på sexuella handlingar. Det kan även vara

att som barn ha sett eller hört våld mot en anhörig under sin uppväxt. Våld kan också utövas via digitala medier.”

4. Informera om din anmälningskyldighet enligt kap 14 § 1 Socialtjänstlagen

”All personal som i sitt yrke möter unga under 18 år, har anmälningsplikt. Detta innebär att om jag får kännedom om eller misstänker att någon under 18 år far illa på något sätt så är jag skyldig att ta kontakt med socialtjänsten för att de ska kunna undersöka hur den person jag är orolig för kan få hjälp på bästa sätt.”

5. Introducera FOV-U

”Du kommer att få ett frågeformulär med frågor om våld, som du fyller i och som vi sedan följer upp tillsammans.”

Handläggning när våld uppdagats – Ungdomar under 18 år

Pågående våld

Berätta för ungdomen att det finns ett starkt samband mellan att ha upplevt våld och att drabbas av ohälsa, både fysisk och psykisk. Både när våldet pågår och långt senare. Det som hen berättar är allvarligt och gör dig orolig.

I de fall där det inte är någon av vårdnadshavarna som utsatt den unge för våld är det viktigt att prata med och vid behov motivera ungdomen om nödvändigheten att kontakta vårdnadshavaren/vårdnadshavarna för att berätta om den oro som finns för ungdomen. Önskvärt är att få till ett möte med den unge och vårdnadshavarna/vårdnadshavaren först, för att sedan träffas tillsammans med socialtjänsten.

I de fall där vårdnadshavaren/vårdnadshavarna är misstänkta förövare ska de inte informeras om att en anmälan enligt kap. 14 § 1 SoL kommer att göras till socialtjänsten. Socialtjänsten tar ställning till när de ska informeras efter att skyddsbehov för ungdomen har bedömts.

Konsultera alltid din chef och kollegor när det är unga som berättar om ett pågående våld. Är ni tveksamma till hur ni ska agera finns det möjlighet att ringa och konsultera socialtjänsten oidentifierat. Det vill säga utan att uppge den unges identitet.

Att tänka på i samtalet med ungdomen

Låt ungdomen berätta fritt. Ställ endast öppna frågor som visar att du lyssnar och tror på det hen säger. Var inte tyst, bekräfta istället ungdomen med frågor och svar som visar att du tar det som sägs på allvar. I samtalet med ungdomen är det viktigt att uppmuntra och motivera till att ta emot stöd och hjälp för att få till en förändring. Påtala att våld inte är acceptabelt och att det är brottsligt att använda våld. Stärk ungdomen i att inte acceptera våld och kontroll. Visa att du tar det hen säger på allvar och tydliggör att det som framkommer är allvarligt och att det finns hjälp att få. Om den

unge är direkt utsatt själv (målsägande)¹, undvik att ställa detaljerade/utredande följdfrågor. Berätta för den unge att hen kommer att få berätta mer vid senare tillfälle.

Benämnn och bekräfta det ungdomen berättar samt hens känslomässiga uttryck. Anpassa detta till ungdomens ålder och mognad, för de yngre ungdomarna exempelvis:

"Jag kan se att du är ledsen, jag förstår att du är ledsen utifrån det du berättar att du varit med om. Det är normala känslor och reaktioner att bli rädd, ledsen och arg när man är med om skrämmande saker."

Exempelvis för de äldre ungdomarna: *"Jag ser och hör utifrån det du berättar att du inte mår bra. Det är normala känslor och reaktioner du har. Våld påverkar ditt mående både psykiskt och fysiskt."*

Låt om möjligt ungdomen ha samma kontaktperson/samtalsperson på UM. Barn och unga berättar om sin utsatthet om de känner att den vuxen de berättar för orkar höra och ta emot deras berättelse. Det blir utifrån ungdomens situation betydelsefullt att inte den utvalda vuxna personen försvinner.

Exempel på hur du kan informera ungdomen om anmälningsplikten enligt kap. 14 § 1 Socialtjänstlagen

Om ungdomen berättar eller om du som personal misstänker att hen är utsatt och far illa - börja med att informera om din anmälningsplikt enligt kap. 14 § 1 Socialtjänstlagen.

"Alla vi som i vårt arbete träffar barn och ungdomar har något som kallas för anmälningsplikt. Med det menas att om jag får veta eller om jag är orolig för att den ungdom jag möter inte har det bra och varit med om svåra händelser, måste jag kontakta socialtjänsten som arbetar med att se till att barn och ungdomar får hjälp så att de kan må bättre. Ingen skall leva med att bli utsatt för våld eller andra saker som skadar och får dig att må dåligt. Då är det viktigt att få stöd och hjälp."

"Jag kommer försöka att fortsätta ha en kontakt med dig och kommer att stötta dig så mycket det går även

¹ Målsägande, målsägare, den som direkt och på ett påtagligt sätt drabbats av ett brott, den mot vilken brott är begånget

om det är andra vuxna som kommer se till så att du får hjälp.”

(Det sista stycket säger man endast om man vet att det är möjligt att finnas kvar för ungdomen).

Anmälan enligt Socialtjänstlagen (SoL) kap. 14 § 1.

- När misstanke om att en ungdom under 18 år far illa konsultera alltid ansvarig chef och/eller kollegor för vidare handläggning.
- Det är viktigt att prata med och vid behov motivera ungdomen om nödvändigheten att kontakta vårdnadsvaren/vårdnadshavarna för att berätta om den oro som finns för ungdomen. Önskvärt är att få till ett möte med den unge och vårdnadshavarna/vårdnadshavaren först för att sedan träffas tillsammans med socialtjänsten på Ungdomsmottagningen. En riskbedömning får dock ske utifrån ungdomens situation om det finns utrymme för två möten.
- I vissa fall ska vårdnadshavare INTE kontaktas, exempelvis när vårdnadshavare är misstänkt förövare.
- Vid osäkerhet ring och konsultera socialtjänsten eller socialjouren avidentifierat, i aktuellt geografiskt område.
- Det är viktigt att ungdomen informeras och känner sig delaktig i en anmälningsprocess. Anmälan kan göras muntligt genom att socialtjänsten bjuds in till ett gemensamt möte tillsammans med ungdomen och vårdnadshavare (**ej i de fall där vårdnadshavare är misstänkt förövare**). Innan ett sådant möte sker är det viktigt att tillsammans med ungdomen gå igenom hur mötet kommer att gå till samt vad du kommer att säga och vilka rutiner som socialtjänsten arbetar efter. Viktigt att skapa så mycket trygghet och kontroll över situationen som är möjligt för ungdomen. Var helt öppen och tydlig i din kontakt med ungdomen och eventuell vårdnadshavare.
- En skriftlig anmälan ska ske senare om man har gjort en muntlig anmälan per telefon eller vid möte med socialtjänsten. Ha som rutin att den som gör anmälan samt ansvarig chef skriver under.
- Som ansvarig chef erbjud metod- och samtalsstöd till den som ska göra anmälan, infor-

mera också om vittnesplikt².

- Begär alltid återkoppling från socialtjänsten både vid det muntliga mötet samt genom att kryssa i rutan om återkoppling på anmälningsblanketten. Det är viktigt att ha ett bra samarbete med socialtjänsten för ungdomens bästa.
- Vid behov kan samtal ske med annan verksamhet där hen också är patient, utifall oro för ungdomen finns även där. Sekretessen hindrar inte att en uppgift om en enskild eller närstående till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne inte har fyllt arton år.³
- När ungdomen berättat om våldsutsatthet, ställ följdfrågor på ett respektfullt sätt och be hen att berätta om vem eller vilka som utsatt hen för våld. Berätta att den som utövat våld behöver hjälp och stöd för att bryta sitt destruktiva beteende och för att inte utsätta fler. Det är viktigt att det inte blir en press på ungdomen att berätta. I de fall den våldsutsatta ungdomen berättar att personen som utövat våld är under 18 år, ska en anmälan ske till socialtjänsten enligt kap 14 § 1 SoL.

Anmälningsblanketten ligger som bilaga i denna skrift, se bilaga 1. Blanketten finns även i UM:s journalsystem och www.valdinararelationer.se

2 I Sverige har vi allmän vittnesplikt. Det innebär att du är skyldig att vittna i domstol om åklagaren eller den misstänkta personen och dess försvarare anser att det behövs. Du kan alltså inte bestämma själv om du vill vittna eller inte. Läs mer på <https://polisen.se/Utsatt-for-brott/Efter-polisanmalan/Vittne/>

3 Gäller även vid missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller om personen vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård. Detsamma gäller uppgift om en gravid person eller någon närstående till denne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet. 1 Lag (2013:406). 25 kap 12 § 1 §, 2 § andra stycket och 3-5 §§.

Handläggning vid tidigare våldsutsatthet – ungdomar under 18 år

Ungdomen fått hjälp - oro för att hen far illa

Berätta för ungdomen att det finns ett starkt samband mellan att ha upplevt våld och att drabbas av ohälsa, både fysisk och psykisk. Både när våldet pågår och långt senare.

Om det finns en oro för att ungdomen far illa till följd av det hen utsatts för trots att hen fått hjälp tidigare eller att det inte är ett pågående våld ska en anmälan enligt kap. 14 § 1 SoL göras till socialtjänsten. Detta för att ungdomens behov av stöd, hjälp och behandling ska kunna utredas och tillgodoses.

I de fall där det inte är någon av vårdnadshavarna som utsatt ungdomen för våld är det viktigt att prata med ungdomen om att en kontakt behöver tas med vårdnadsvaren/vårdnadshavarna för att berätta om den oro som finns för ungdomen. Men också för att berätta för dem att UM behöver kontakta socialtjänsten för att deras barn ska kunna få stöd och hjälp. Önskvärt är att få till ett möte med ungdomen och vårdnadshavarna/vårdnadshavaren först för att sedan träffas tillsammans med socialtjänsten.

Vid osäkerhet kring anmälan, ring och konsultera socialtjänsten avidentifierat, det vill säga utan att uppge den unges identitet.

Ungdomen fått hjälp - ingen oro för att hen far illa

I de fall där en ungdom berättar om tidigare våldsutsatthet, som hen fått hjälp med, och du inte känner en oro är det viktigt att säkerställa att ungdomen i nuläget inte påverkas av det hen upplevt. Berätta för ungdomen att det finns ett starkt samband mellan att tidigare ha upplevt våld och en senare ohälsa, både fysisk och psykisk. Berätta att det inte är ovanligt att det ungdomen varit med om kan påverka hen senare i livet. Om detta händer kan det vara bra att veta vart det finns hjälp och stöd att få. Lämna informationsfolder och kort med länkar till aktuella hemsidor.

Unga vuxna från 18 år

Pågående våld

Motivera den unge till att ta emot hjälp

Det kan handla om pågående våld i familjen eller våld i en partnerrelation. Berätta för den unge att det finns stöd och hjälp att få. Stötta och motivera till att ta emot hjälp. Berätta att det finns ett starkt samband mellan att ha upplevt våld och att drabbas av ohälsa, både fysisk och psykisk. Både när våldet pågår och långt senare.

Om hen är i behov av skydd berätta att det finns skyddade boenden och var behjälplig med en kontakt med socialtjänsten i kommunen. Uppmuntra till ett gemensamt möte med socialtjänsten där de kan berätta mer om vad de kan hjälpa till med. Information och bra bemötande på UM såväl som vid andra hjälpsinstanser tryggar och gör det lättare för hen att ta emot hjälp.

Berätta att socialtjänsten kan hjälpa till med följande (kap. 5 § 11 SoL)

- Skyddat boende
- Ekonomiskt bistånd
- Hjälp med nytt permanent boende
- Rådgivning
- Stöd samtal
- Förmedla kontakt med andra myndigheter och frivillig organisationer

Uppmuntra och motivera till fortsatta träffar med den unge, samarbeta med socialtjänsten om den unge ger sitt samtycke och väljer att ta emot hjälp. Viktigt att samarbeta med socialtjänst och andra hjälpinstanser som kan komma att bli aktuella för att på bästa möjliga sätt tillsammans hjälpa den unge.

När den unge inte är mottaglig för hjälp vid första samtalet

Om den unge inte är mottaglig för att ta emot hjälp vid första samtalet, boka in återbesök och fortsätt motivera till hjälp. Var tydlig med att hen kan komma tillbaka till UM om det uppkommer frågor eller inträffar något. Skicka med information med telefonnummer till olika hjälpinstanser samt klargör att det är viktigt att hen ringer polisen

om det uppstår en hotfull/farlig situation. Bekräfta att det är modigt av hen att berätta och att du är orolig och vill att ni ses snart igen för att prata mer och följa upp dagens samtal. Boka ett uppföljande samtal så snart det är möjligt.

Tidigare våldsutsatthet

Fått hjälp

Om den unge uppger en tidigare våldsutsatthet som hen fått hjälp att bearbeta och ta sig ur kan du ändå lämna informationsfolder och kort med länkar till aktuella hemsidor om det skulle vara så att hen skulle behöva stöd i framtiden. Berätta att det finns ett starkt samband mellan att ha upplevt våld och att drabbas av ohälsa, både fysisk och psykisk. Både när våldet pågår och långt senare. Tala om att hen alltid är välkommen att återkomma med frågor om de dyker upp senare.

Ej fått hjälp

Om den unge uppger en tidigare våldsutsatthet som hen inte tidigare berättat om eller sökt hjälp för, är det viktigt att ta emot det som berättas. Ställ frågor gällande om och hur det som hen upplevt påverkar livssituationen idag. Berätta att det finns ett starkt samband mellan att ha upplevt våld och att drabbas av ohälsa, både fysisk och psykisk. Både när våldet pågår och långt senare. Tala om att det finns hjälp att få och lämna informationsfolder och kort med länkar till aktuella hemsidor.

Utforska den unges inställning till kontakt med andra myndigheter/hjälpinstanser. Om hen vill ha hjälp, diskutera hur hjälpen kan se ut. Behöver hen tid hos kurator eller psykolog på UM? Behövs kontakt tas med socialtjänsten p.g.a. ekonomiska svårigheter till följd av det våld hen utsatts för? Är Utvägs gruppverksamhet ett bra alternativ? Har våldet medfört fysisk och psykisk ohälsa som hen kan behöva hjälp med inom hälso- och sjukvården?

För kontaktuppgifter se bilaga 6.

Unga som utövat våld

Ungdomar under 18 år som utövat våld

När en ungdom under 18 år berättar att hen har utsatt någon för våld är det viktigt att prata med ungdomen om att det är ett beteende som är skadlig både för hen och den/de hen utsatt. Låt ungdomen berätta fritt. Ställ öppna frågor som visar att du lyssnar och att det som hen säger är viktigt samt att det finns hjälp och stöd att få. Ingen mår bra av att utöva våld.

Var inte tyst. Bekräfta istället ungdomen med frågor och svar som visar att du tar det som sägs på allvar. Det är viktigt och modigt att berätta och för att kunna få stöd och hjälp. Påtala att våld inte är acceptabelt och att det är brottsligt att använda våld. Stärk och motivera ungdomen i att ta emot hjälp.

Viktigt att skapa så mycket trygghet och kontroll över situationen som är möjligt för ungdomen. Var helt öppen och tydlig i din kontakt med ungdomen och eventuell vårdnadshavare. Oftast behövs fler än ett samtal för att hen ska känna förtroende och trygghet att berätta.

Prata med ungdomen om att en kontakt behöver tas med vårdnadsvaren/vårdnadshavarna för att berätta om den oro som finns för ungdomen. Förklara att det finns hjälp att få och att ni i dessa situationer behöver kontakta socialtjänsten, för att de ska kunna hjälpa hen på bästa sätt.

Önskvärt är att få till ett möte med den unge och vårdnadshavarna/vårdnadshavaren först för att sedan träffas tillsammans med socialtjänsten. Ha gärna ett första mötet med socialtjänsten, ungdomen och vårdnadshavare på UM tillsammans med er. Viktigt att ungdomen känner sig trygg och förstår att det är för hens bästa och att ni är oroliga och tar det hen berättar på allvar.

Vid osäkerhet konsultera chef och kollegor samt konsultera socialtjänsten oidentifierat, utan att uppge ungdomens identitet för att få råd hur ni ska agera.

Tänk på!

Om en ungdom som är under 18 år berättar att hen utövade våld, gör alltid en anmälan till socialtjänsten enligt kap. 14 § 1 SoL.

Unga vuxna över 18 år som utövade våld

När unga vuxna över 18 år berättar att hen har utsatt någon för våld är det viktigt att prata om att det är ett beteende som är skadlig både för hen och den/de hen utsatt. Låt den unge berätta fritt. Ställ öppna frågor som visar att du lyssnar och att det som hen säger är viktigt och att det finns hjälp och stöd att få. Ingen mår bra av att utöva våld.

Var inte tyst, bekräfta istället den unge med frågor och svar som visar att du tar det som sägs på allvar. Det är viktigt och modigt att berätta och för att kunna få stöd och hjälp. Påtala att våld inte är acceptabelt och att det är brottsligt att använda våld. Stärk och motivera den unge i att ta emot hjälp.

Viktigt att skapa så mycket trygghet och kontroll över situationen som är möjligt för den unge. Var helt öppen och tydlig i din kontakt med den unge. Oftast behövs fler än ett samtal för att hen ska känna förtroende och trygghet att berätta.

Utforska den unges inställning till kontakt med andra myndigheter/hjälpinstanter. Informera om hur hjälpen kan se ut. Berätta om Utvägs⁴ verksamhet. Om den unge samtycker boka ett möte tillsammans med någon från Utväg som kan berätta hur de kan hjälpa hen och på så vis motivera till fortsatt hjälp. Om den unge samtycker till att kontakta Utväg, boka en tid per telefon när du har besöket med den unge. Om hen inte är mottaglig för att ta emot hjälp vid besöket, boka in återbesök och fortsatt motivera till hjälp.

Om det framkommer i samtalet att hen utsatt en person under 18 år gör en anmälan till socialtjänsten gällande detta. Det är viktigt att den som varit utsatt får hjälp och stöd. Gör en bedömning hur akut detta är, vid osäkerhet konsultera alltid socialtjänsten.

4 Utvägs hemsida: <http://www.utvag.com>

Polisanmälan

Ungdomar under 18 år

- Hälso- och sjukvården har inte en skyldighet, men en möjlighet att göra en polisanmälan när en ungdom under 18 år varit utsatt för brott enligt kap. 3, 4, och 6 BrB.⁵
- I vissa akuta situationer är det befogat att göra en polisanmälan parallellt med anmälan till socialtjänsten. Detta för att polis och åklagare snabbt ska ha möjlighet att agera. Ring 114 14 för att där bli kopplad till rätt polisdistrikt.
- Det är av stor vikt att brott mot unga under 18 år kommer till polisens kännedom för att de ska kunna göra sitt arbete och utreda misstänkt brott.
- När ungdomen berättar om en händelse som föranleder misstanke om att hen varit utsatt för brott enligt kap. 3, 4, och 6 BrB.⁶, ring och konsultera åklagare avidentifierat gällande en eventuell polisanmälan.

Unga vuxna från 18 år

- Informera alltid en våldsutsatt ung vuxen om möjligheten att den unge kan göra en polisanmälan när hen varit utsatt för brott. Berätta hur det går till att göra en anmälan och att hen har rätt till stöd under den rättsliga processen i form av ett målsägandebiträde som ska ta tillvara hens intresse, ge stöd och hjälp.
- I vissa fall har du som personal möjlighet att bryta sekretessen och göra en polisanmälan trots att den unge inte samtycker till detta. (kap.10 § 23 OSL). Detta gäller endast om misstanken angår brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Exempel på sådana brott är mord, dråp, våldtäkt och grov misshandel. Konsultera åklagare avidentifierat gällande en eventuell polisanmälan.
- Denna sekretessbrytande regel skall användas med urskillning och aktsamhet. Den

⁵ Brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid samt sexualbrott eller lagen med förbud mot könsstympning, 10 kap 21 § OSL.

⁶ Brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid samt sexualbrott eller lagen med förbud mot könsstympning.

unges samtycke är att eftersträva. En sekretessprövning kan göras i en enskild fråga om patienten inte lämnar sitt medgivande till att sekretessen bryts.

Dokumentation

- Det är viktigt att dokumentera det våld ungdomen/ung vuxen berättar om.
- Allt gällande våld ska dokumenteras under sökordet "Screening" och därefter "Hot och våld".

Dokumentation av muntliga uppgifter

- Försök få ungdomen att berätta fritt utan ledande frågor.
- Fakta – inga egna värderingar eller tolkningar.
- Notera vad ungdomen/ung vuxen säger om våld/hot mot anhörig, i egen partnerrelation eller våld från annan person.
- Tecken på omsorgsvikt, skador efter våld och sexuella övergrepp, om eventuella tillhyggen används.
- Kontrollerande beteende
- Status vid det aktuella tillfället – känsloyttringar, psykiskt tillstånd.
- Notera om det finns andra personer som sett eller hört.
- Undersökningar samt eventuella behandlingsinsatser som utförts.
- Om händelsen anmälts till socialtjänst och/eller polis.
- Övrigt av relevans som framkommer under besöket ska också dokumenteras.
- Även icke-uppgifter kan vara av värde⁷.

Skadedokumentation

⁷ Exempel på detta är att på frågan hur det gick till när hen fick ett brännmärke på armen, så svarar hen något som inte har med våld från ex. partner att göra. Notera svaret. Om brännmärket är orsakat av våld och hen berättar om det vid en eventuell polisanmälan längre fram så kan en journalanteckning om detta vara en mycket viktig del.

Vid skador ska dessa dokumenteras av läkare på vårdcentralen där hen är skriven. Hjälp ungdomen/ung vuxen att boka en tid samma dag.

Berätta övergripande för ungdomen/ung vuxen om hur det går till när skadorna dokumenteras med foto, att hen själv ger samtycket till fotografering, att den som dokumenterar skadorna kommer att ta flera foton direkt på skadorna men också en bild på hela kroppen, för att det ska framgå var på kroppen skadorna finns.

När det gäller ungdomar under 18 år är det, i de fall där det inte är någon av vårdnadshavarna som utsatt ungdomen för våld, viktigt att prata med ungdomen om att en kontakt behöver tas med vårdnadshavaren/vårdnadshavarna för att berätta och samtala om den oro som finns för ungdomen och eventuell planerad skadedokumentation/läkarundersökning.

Att tänka på vid dokumentation när oro finns för att ungdomar under 18 år far illa, anmälan enligt kap. 14 § 1 SoL

- Beskriv var, hur och vem du har fått information av
- Vad föranleder din oro, vad har du sett och hört i samtal med ungdomen
- Har ungdomen och/eller föräldrar informerats om anmälan
- Har socialtjänsten konsulterats? Namn på person.
- Dokumentera att anmälan skett.
- Kopia på anmälan sparas digitalt.

Vårdnadshavares rätt till att ta del av ungdomens (under 18 år) journal

Vårdnadshavare:

- har rätt till att ta del av barnets journal för att kunna tillgodose barnets behov⁸
- har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter
- ska i takt med barnets stigande ålder och ut-

veckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål

I takt med att barnet blir äldre:

- Dispositionsrätten över sekretessen flyttas över på den unga själv
- I de situationer där vårdnadshavaren i princip har dispositionsrätt över sekretessen till skydd för den underåriga, kan det ändå finnas undantagsfall där uppgifter inte kan lämnas ut till vårdnadshavare⁹
- Sekretess gäller i förhållande till vårdnadshavare om det kan antas att den underåriga lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.
- Lämna inte ut kopia på pappersjournal till en vårdnadshavare om misstanke om att barnet far illa hos sin vårdnadshavare eller att den som har vårdnaden inte kan skydda barnet. Viktigt att göra menprövning i dessa fall.
- Menprövning ska göras om ett utlämnande av journaluppgifter skulle kunna antas orsaka hot eller våld mot uppgiftslämnaren eller dennes närstående.¹⁰ Det men som kan befaras vid utlämnande av uppgifterna ska vara betydande, till exempel genom att ungdomen kan skadas allvarligt psykiskt, fysiskt eller på annat sätt om uppgiften lämnas ut. Det kan också vara att en uppgift om den underåriga som riskeras att missbrukas av vårdnadshavaren i något avsevärt avseende.

När en vårdnadshavare kommer till UM och begär att få ut ungdomens journal (gäller ungdomar under 18 år):

- Avvakta och lämna inte ut den direkt
- Informera om er rutin som innebär att det är en chef som beslutar om utlämning
- Ta förälderns kontaktuppgifter och be att få återkomma
- Ring och boka ett möte med ungdomen för att samtala om vårdnadshavarens begäran
- Konsultera chef och kollegor för en bedömning gällande om journalen ska lämnas ut

⁸ Enligt 6 kap. 2 § FB

⁹ 12 kap. 3 § OSL

¹⁰ 25 kap OSL 7 §

eller inte

- Om ni inte anser att den ska lämnas ut gör alltid en menprövning och motivera detta, se föregående stycke

När polisen eller socialtjänsten begär ut journal

I dessa fall kan det vara lämpligt att göra en sammanfattning som berör det brott som polisen utreder eller det socialtjänsten efterfrågar. Hela journalen behöver inte skrivas ut.¹¹

Polis

Uppgifter inom hälso- och sjukvården som angår misstanke om ett brott, ska på polisens begäran lämnas ut för:

- brott som ger minst ett års fängelse,
- försök till brott som ger minst två års fängelse,
- försök till brott som ger minst ett års fängelse om gärningen innefattar försök till överföring av allmänfarlig sjukdom som avses i smittskyddslagen,
- misstanke om brott som riktas mot någon under 18 år och avser brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid, sexualbrott eller brott enligt lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.

Det är hälso- och sjukvården som avgör om det finns några uppgifter som angår misstanke om brott, som kan lämnas ut. Polisen måste därför ge tillräckligt mycket information för att sådan bedömning ska kunna göras.

Observera att endast de uppgifter som rör det misstänkta brottet ska lämnas ut, det vill säga vanligtvis inte hela journalen.

Försäkra dig om att uppgifterna lämnas till polisen genom att exempelvis be om en skriftlig begäran, motringa via polisens växel eller genom att kontrollera polislegitimationen om polisen är på plats.

Att ta ställning till:

- Har hälso- och sjukvårdspersonal säkerställt att det är polisen som efterfrågar uppgifter-

na?

- Har hälso- och sjukvårdspersonal fått tillräckligt mycket information för att kunna avgöra om uppgifter om brottet finns?
- Vilka journaluppgifter är av intresse för utredningen?

Socialtjänstens utredning om barn som far illa under 18 år

I samband med en utredning av ett barns behov av skydd har vårdgivare skyldighet att lämna de uppgifter som har betydelse för utredningen. Uppgifterna ska lämnas ut även om vårdnadshavaren och/eller barnet motsätter sig utlämnandet.

Socialnämnden ska i möjligaste mån precisera vilken typ av uppgifter de önskar få del av, därför ska begäran vara skriftlig. Enheten ska ta ställning till vilka uppgifter som kan lämnas ut. Det kan räcka att skriftligen svara på vissa frågor eller skriva ett sammanfattande intyg. Endast uppgifter som kan ha betydelse för utredningen om barnets behov av skydd ska lämnas ut. Uppgifterna som lämnas ut kan omfattas av rätten till partsinsyn vilket ger alla parter i ett ärende rätt att ta del av uppgiften.

Uppgifterna skickas med brev till berörd handläggare.

Att ta ställning till:

- Gäller begäran ett barns (under 18 år) behov av skydd?
- Vilka uppgifter har betydelse för utredningen
- Går det att sammanfatta uppgifterna i ett intyg?

¹¹ Närhälsans vägledning vid utlämning av patientjournal

Åtgärdskod: GD008

Vilket barn/ungdom gäller anmälan	Anmälningdatum
Namn:	
Personnummer:	

Anmälan om barn och unga som far illa

Socialtjänstlagen 14 Kap. 1 § (SFS 2001:453)

Vilket barn/ungdom gäller anmälan

Namn	Personnummer
Telefonnummer	Adress

Vårdnadshavare

Namn	Personnummer
Telefonnummer	Adress

Vårdnadshavare

Namn	Personnummer
Telefonnummer	Adress

Namn på förälder som ej är vårdnadshavare	Adress och telefonnummer
--	--------------------------

Anmälare

Arbetsplats	Adress och postadress
Namn	Befattning
E-post	Telefonnummer
Namn	Befattning
E-post	Telefonnummer

Vid akut fara för barnet/ungdomen kontaktas socialtjänsten per telefon!

Akut fara för barnet/ungdomen Ja ☐ Nej ☐ Om ja, tid för muntlig anmälan kl.....

Finns fler barn under 18 år i familjen Ja ☐ Nej ☐ Vet ej ☐

Familjehemsplacering Ja ☐ Nej ☐ Vet ej ☐

Tidigare kontakt med socialtjänsten Ja ☐ Nej ☐ Vet ej ☐

Om ja/kommun.....

Åtgärdskod: GD008

Skriv ned det som föranleder anmälan

Din berättelse (här fortsätter du från sidan 2, vid behov)

Bilaga 2 - Råd vid konsultation med socialtjänsten angående barn/ungdom som misstänks fara illa

ATT TÄNKA PÅ:

- Aidentifiera barnet/ungdomen och familjen om du endast avser att rådgöra med socialtjänsten
- Beskriv dina iakttagelser och din oro
- En konsultation får inte ersätta en anmälan

VAD KAN JAG SÄGA?

Följande information kan du berätta om vid en konsultation:

- Vilken verksamhet du arbetar i samt din roll som anställd
- Berätta om barnets/ungdomens ålder, kön och i vilket sammanhang du mötte densamma
- Vilken/vilka situationer har föranlett din oro?
- Beskriv de iakttagelser du gjort (t.ex. behov som misstänks försummas, miss-tankar om våld och övergrepp, självdestruktivt beteende mm)
- Vad visade barnet/ungdomen för beteende, känslor?
- Vad har barnet/ungdomen själv sagt?
- Vad visade föräldrarna/anhöriga/andra runt barnet/ungdomen för beteende. Känslor?
- Om du har pratat med förälder/vårdnadshavare eller annan anhörig, hur ser de på det som hänt/uppmärksammats?

EFTER KONSULTATION:

- Om din oro/misstanke kvarstår ska du omedelbart göra en skriftlig anmälan enligt Socialtjänstlagen 14 kap 1§
- Dokumentera dina iakttagelser och de åtgärder som vidtagits enligt projektets rutiner
- Vid behov kan du informera andra berörda inom verksamheten samt eventuella samarbetspartners om att anmälan är gjord. Utgångspunkten för detta ställningstagande är att du bedömer informationsöverföringen som nödvändig för fortsatta insatser och stöd till barnets/ungdomen

DIFFERENTIALDIAGNOSTISKA ÖVERVÄGANDEN VID BARNMISSHANDEL

BLÅMÄRKENS LOKALISERING

	OLYCKSFALL	MISSHANDEL
Huvudet, ytteröron	Under hakan, pannan	Ansiktets mjuka delar, läppar, runt ögonen
Armarna	Underarmarna	Överarmarna
Bålen	Höftbenskammarna, över taggutskotten i medellinjen	Övre delen av ryggen, på bröstkorgen, lumbal-regionen eller i flankerna
Benen	Skenbenen	Sätesregionen, genitalia, lårens framsidor

BLÅMÄRKENS FÖRDELNING I RELATION TILL BARNETS ÅLDER

	OLYCKSFALL	MISSHANDEL
Småskador i alla lokaliteter	Ovanliga utom åldern 9 mån - 3 år	Vanliga i alla åldrar
Huvud – hals	Ovanliga utom åldern 9 mån – 3 år	Mycket vanligt förekommande i alla åldrar
Underben	Ovanliga före 9 mån. Vanligen på framsidan av skenben 18 mån - 3 år	Förekommer i alla åldrar
Ländrygg	Ovanliga före 3 år. Vanliga i förskoleåldern.	Vanliga framför allt i förskoleåldern, 9 mån – 3 år
Bröstorg, genitalia	Ovanliga i alla åldrar	Förekommer i alla åldrar

BRÄNNSKADOR, OMSTÄNDIGHETER OCH UTSEENDE

	OLYCKSFALL	MISSHANDEL
Anamnes	Skadan stämmer med uppgiven skademekanism	Oförenlig med uppgiven skademekanism
Lokalisering på kroppen	Vanligen framsidan av kroppen	Sätet, perineum, genitalia, handflator, fotsulor, handled, fotled
Utseende	Ett enda skadetillfälle Asymmetrisk Oregelbundna skätmärken i samband med skållning	Flera olika skador med varierande ålder Symmetrisk utbredning. Stor yta med jämn grad av skada (påtvungad direktkontakt med hett föremål) Handsk- eller strumputbredning av skållningsskada. Brännmärken efter cigaretter.

Observera också, om spädbarn kommer in med kramper eller oklar medvetlöshet kan barnet ha blivit utsatt för skakningar.

"Tecken på barnmisshandel och försummelse – En bok till skolsköterskor, BVC-personal m.fl.", Claes Sundelin, barnhälsovårdsöverläkare och professor vid Uppsala Universitet.) (Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda" SOU 2001:72)

Kort manual - Fråga om våld inom Ungdomsmottagningen (UM)

1 Förklara varför UM ställer frågor om våld – Exempelvis:

”Våld påverkar hur en person mår, både psykiskt och fysiskt, därför ställer vi frågor om våld till alla. Vi kan hjälpa dig om du själv varit utsatt för våld och/eller om du sett eller hört våld mot en anhörig under din uppväxt. Vi kan även hjälpa dig om du själv utsatt någon annan för våld.”

2 Förklara vad våld är - Exempelvis:

”Med våld menar vi fysiskt våld som innebär t.ex. slag, sparkar och knuffar. Våldet kan också vara psykiskt som innebär t.ex. att bli kallad nedvärderande och kränkande ord, kontroll, hot om fysiskt våld, begränsningar och isolering. Våldet kan vara sexuellt och bestå av sexuella kränkningar och/eller där den unge känt press att mot sin vilja delta i eller se på sexuella handlingar. Våld kan också utövas via digitala medier.”

3 Informera om din anmälningsskyldighet enligt kap 14 § 1 Socialtjänstlagen – Exempelvis:

”All personal som möter vuxna och barn i sitt yrke har en anmälningsskyldighet. Detta innebär att om jag får kännedom om eller misstänker att någon under 18 år far illa på något sätt så är jag skyldig att ta kontakt med socialtjänsten för att de ska kunna undersöka hur den person jag är orolig för kan få hjälp på bästa sätt.”

4 Ungdomen fyller i FOV-U

5 Handläggning utifrån den unges svar:

Ingen erfarenhet av våld

1. Berätta att den unge även vid senare besök kan få fylla i detta frågeformulär.
2. Lämna hjälpkortet och berätta kort om olika webbsidor, gå vidare med besöket utan vidare frågor om våld.
3. Ifyllda frågeformulär (FOV-U) sparas enligt verksamheternas lokala rutiner.
4. Dokumentera i den unges journal under sökord Screening och därefter under sökord Hot och våld, att den unge svarat på FOV-U.

Har erfarenhet av våld

1. Prata vidare om den unges svar och ställ och följ upp med vidare frågor. SeHandledningen.
2. Behov av skydd? Kan den unge återvända hem? Vid behov av skydd, kontakta socialtjänsten.
3. Anmäl till socialtjänsten vid misstanke om att barn under 18 år far illa. Se Handledningen, använd anmälningsblanketten på webben/ journalsystemet
4. Informera om stödinsatser, Se längst ner på detta blad
5. Boka in ett nytt besök.
6. Ifyllda frågeformulär (FOV-U) sparas enligt verksamheternas lokala rutiner.
7. Dokumentera i den unges journal under sökord Screening och sökord Hot och våld att den unge svarat på FOV-U samt om det som framkommit i samtal och undersökningar.

Telefonnummer vid akut handläggning eller behov av annat stöd:

Socialtjänst _____

Socialjour _____ (efter kontorstid och under helger)

Stöd- och behandlingsverksamheter _____

Bilaga 5 - Resurser Södra Älvsborg – Vad kan dessa hjälpa till med?

- **Socialtjänst.** Har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. När någon är utsatt för våld och hot är det viktigt med stöd från socialtjänsten. När det finns oro för att barn far illa/riskerar att fara illa ska vi kontakta dem med en anmälan enligt kap. 14 § 1 SoL.
- **Socialjour.** Den del av socialtjänsten som arbetar på icke kontorstid.
- **Polis/Åklagare.** Polisen tar emot anmälan och arbetar med förundersökningen, håller förhör och samlar bevis i form av t.ex. dokumentation. Åklagaren är förundersökningsledare och ger polisen direktiv i arbetet som görs fram till att åklagaren tar beslut gällande om det finns tillräckligt med bevis för att väcka åtal. Hot och våld faller under allmänt åtal och målsägande har rätt till ett målsägandebiträde som tar tillvara målsägandes intresse, ger stöd och hjälp i den rättsliga processen. Det är viktigt att UM ger denna information till den som står inför att göra en anmälan. Hos polisen kan man också ansöka om kontaktförbud.
- **Ungdomsmottagningen.** Har stora möjligheter att fånga upp ungdomar/unga vuxna med erfarenhet av våld. UM arbetar i team med en helhetssyn och målet är att långsiktigt främja hälsa. Har förtroende hos ungdomar.
- **Vårdcentral (VC).** Uppmuntra och hjälp ungdomar/unga vuxna att boka tid på VC för att dokumentera eventuella skador och få hjälp och behandling när det behövs.
- **Gynekologisk akutmottagning.** Vid en akut situation där ungdomen/ung vuxne varit utsatt för sexuellt våld, sexuella övergrepp eller våldtäkt är det viktigt att hen kommer till gynekologisk akutmottagning för läkarundersökning och spårsäkring.
- **Barn och ungdomspsykiatri (BUP).** I de fall ungdomen som är under 18 år har svåra psykiska symtom som behöver bedömas på BUP och kanske också behandlas där.
- **Barn och ungdomsmedicin (BUM).** I de fall ungdomen som är under 18 år behöver en utredning för fysiska symtom.
- **Utväg.** När det finns behov av samtalsstöd, enskilt eller i grupp, för både barn/unga och vuxna. Både för den som utövat våld och för den som utsatts för våld i nära relation
- **Brottsofferjouren** är en ideell organisation som arbetar för alla brottsoffers rättighet att få det stöd som behövs för att hitta vägen tillbaka. Om det behövs kan brottsoffret få stöd vid kontakter med hjälpinstanser samt få information om rätten till skadestånd. Stödpersonen vid brottsofferjouren ger också vägledning i brottmålsprocessen.

Bilaga 6 - Kontaktuppgifter i Södra Älvsborg

Webbsidor för både ungdomar och personal:

- umo.se
- youmo.se
- killfrågor.se (finns chatt)
- jagvillveta.se
- 1000mojligheter.se (finns chatt)
- dinarattigheter.se
- bris.se
- hedersförtryck.se
- terrafem.org
- kvinnofridslinjen.se
- offclinic.se
- valdinararelationer.se/hjalpguiden

Telefon:

- BRIS 116 111 för dig som är under 18 år
- 1177 – sjukvårdsrådgivning
- Kriscentrum för män 031-367 93 90 (telefonid mån-fred 8.30 – 11.00)
- Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
- Terrafem 020-52 10 10

Bilaga 7 - Begreppsförklaringar

Allmänt åtal

Flertalet brott, som t.ex. misshandel, olaga hot och våldtäkt, faller under allmänt åtal. När ett brott som hör under allmänt åtal kommer till polismyndighetens kännedom, ska en anmälan tas upp och en förundersökning inledas. Det betyder att om ett brott som faller under allmänt åtal blivit känt för polisen är de skyldiga att utreda brottet, även när den som blivit utsatt inte önskar det. En mottagen anmälan kan alltså inte återtas.

Syftet med polisens förundersökning är att utreda om brott har begåtts, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om det finns tillräckliga skäl för att väcka åtal. Om förundersökningen leder till att åklagaren anser att brott kan styrkas väcker åklagaren åtal. Är bevisningen svag läggs förundersökningen ner. Om det framkommer nya omständigheter kan förundersökningen återupptas. (kap. 23 Rättegångsbalken (RB) och Förundersökningskungörelsen [1947:948]).

Kontaktförbud

I samband med t.ex. att en våldsutsatt person anmäler att hon eller han blivit hotad, misshandlad eller utsatts för annat brott kan hon eller han ansöka om kontaktförbud.

Bestämmelserna om kontaktförbud regleras i lagen (1988:688) om kontaktförbud. En ansökan om kontaktförbud görs hos polisen, som utreder om det finns förutsättningar att besluta om kontaktförbud. Beslutet om kontaktförbud fattas sedan av åklagare. En ansökan om kontaktförbud ska alltid behandlas med skyndsamhet. (§ § 6 a, 7 och 9 Lagen om kontaktförbud).

Kontaktförbud innebär att en person kan förbjudas att besöka, eller på annat sätt ta kontakt med, en annan person eller följa efter denna person (§ 1 första stycket Lagen om kontaktförbud). Det kan tas beslut om kontaktförbud om det finns en risk för att en person kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt trakassera den som beslutet avser att skydda. Det ska särskilt beaktas om den person som får kontaktförbud har begått brott mot den andre personens liv, hälsa eller frid (§ 1 andra stycket Lagen om kontaktförbud).

Förbudet får utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad

eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas, s.k. utvidgat kontaktförbud. Den som har överträtt ett utvidgat kontaktförbud får meddelas förbud att uppehålla sig inom ett större område än som följer av det utvidgade kontaktförbudet. Förbudet får omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där den andra personen har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas (§ 2 andra stycket Lagen om kontaktförbud), s.k. särskilt utvidgat kontaktförbud. Om det inte finns särskilda skäl ska ett beslut om särskilt utvidgat kontaktförbud förenas med villkor om elektronisk övervakning (§ 2 tredje stycket Lagen om kontaktförbud).

Om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid får kontaktförbudet avse förbud att uppehålla sig i en bostad som brukas gemensamt med annan (§ 1 a Lagen om kontaktförbud), s.k. kontaktförbud avseende gemensam bostad.

Ett beslut om kontaktförbud gäller i högst ett år, men kan förlängas med högst ett år i taget. Ett förbud avseende den gemensamma bostaden gäller i högst två månader och får förlängas om det finns särskilda skäl och med högst två veckor i taget. Särskilt utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning får meddelas för högst sex månader och förlängas med högst tre månader i taget (§ 4 Lagen om kontaktförbud).

Kontaktförbudet gäller inte kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade (§ 1 fjärde stycket Lagen om kontaktförbud), t.ex. om gemensamma barn blir akut sjuka.

Den som bryter mot ett kontaktförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år (§ 24 Lagen om kontaktförbud).

När beslut om kontaktförbud meddelas, ska socialnämnden genast underrättas, om den mot vilken förbudet gäller och den som förbudet avser att skydda har gemensamma barn. När ett beslut om kontaktförbud avseende gemensam bostad meddelas ska socialnämnden alltid underrättas. Underrättelse ska ske till socialnämnden på den ort där förbudet helt eller huvudsakligen ska gälla. (§ 4 a Förordningen 1988:691 om kontaktförbud).

I samband med att ett kontaktförbud avseende gemensam bostad meddelas ska den som meddelat beslutet informera den mot vilken förbudet gäller och den som förbudet avses skydda om vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd och hjälp (§ 4 b Förordningen om kontaktförbud).

Målsägandebiträde

Vid sexualbrott enligt kap. 6 BrB, brott mot en persons liv och hälsa (kap. 3 BrB) och brott mot persons frihet och frid (kap 4 BrB) har den som utsatts för brott oftast rätt till ett målsägandebiträde (§ 1 Lagen [1988:609] om målsägandebiträde). Ett målsägandebiträde ska ta till vara målsägandens intressen i målet och lämna stöd och hjälp till målsäganden samt också hjälpa till att föra en eventuell skadeståndstalan (§ 3 Lagen om målsägandebiträde). Ett målsägandebiträde kan t.ex. närvara vid förhör med målsäganden. Ett målsägandebiträde får ersättning av statliga medel och innebär därför ingen kostnad för den enskilde (§ 5 Lagen om målsägandebiträde).

En våldsutsatt person som har målsägandebiträde kan även ha en stödperson (se stycket nedan) eftersom dessa funktioner har olika uppgifter i förhållande till den våldsutsatta och kompletterar varandra.

Rättshjälp

Det kan finnas en rätt till rättshjälp för den som saknar försäkring med rättsskydd. Rättshjälp innebär att staten betalar en del av kostnaden för juridiskt biträde. Det är Rättshjälpsmyndigheten som beslutar i dessa frågor.

Stödperson under förundersökning och rättegång

En målsägande kan ta med sig en stödperson till förhör under förundersökningen och under rättegången. Man kan välja någon som man redan känner eller vända sig till socialtjänsten eller till brottsoffer- och kvinnojourer. Till brottsofferjourer finns ett antal ideellt arbetande särskilt utbildade stödpersoner anslutna, vilkas uppgift är att stödja och hjälpa brottsoffer. En brottsofferstödjare kan ge stöd oavsett om den våldsutsatta gjort en polisanmälan eller inte. Även kvinnojourerna har stödpersoner. Brottsofferstödjarna kan genom stöd och information motivera en våldsutsatt person att

polisanmäla brottet.

Särskild företrädare för barn

När en förundersökning har inletts eller återupptagits i fråga om brott mot barn som kan ge fängelse ska en särskild företrädare utses i vissa fall, enligt § 1 Lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. Det gäller om en vårdnadshavare kan misstänkas för brottet, eller det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta tillvara barnets rätt. Den särskilda företrädaren ska i vårdnadshavarens ställe ta tillvara barnets rätt under förundersökningen och i rättegången (§ 3 Lagen om särskild företrädare för barn).

Tekniskt skydd

Om det finns en allvarlig hotbild mot den våldsutsatta kan hon eller han via polisen få tillgång till ”tekniskt skydd”. Det kan röra sig om larmtelefon med direktkoppling till polisen, telefonsvarare och överfallslarm. Sådana trygghetspaket kan kombineras med andra skyddsmetoder.

(Väld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer 2016-6-37)